

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТОВАРНИХ ЗАПАСІВ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті досліджено сучасні підходи до підвищення ефективності використання товарних запасів торговельних підприємств. Узагальнено основні проблеми управління товарними запасами в сучасних умовах господарювання та визначено ключові напрями їх оптимізації. Обґрунтовано доцільність удосконалення процесів планування, нормування, контролю запасів і застосування сучасних аналітичних методів як передумови підвищення ефективності діяльності підприємства.

Ключові слова: товарні запаси, управління товарними запасами, оборотність запасів, ABC-аналіз, торговельне підприємство, ефективність використання запасів.

Abstract

The article examines modern approaches to improving the efficiency of inventory utilization at trading enterprises. It summarizes the main challenges of inventory management under current economic conditions and identifies the key directions for inventory optimization. The study substantiates the feasibility of improving inventory planning, standardization, and control processes, as well as implementing modern analytical methods as a prerequisite for enhancing enterprise performance.

Keywords: inventory, inventory management, inventory turnover, ABC analysis, trading enterprise, inventory efficiency.

Вступ

Ефективність діяльності торговельних підприємств значною мірою залежить від рівня організації управління товарними запасами. Саме товарні запаси забезпечують безперервність процесу реалізації продукції, підтримання необхідного асортименту товарів та своєчасне задоволення попиту споживачів. Водночас вони є однією з найбільш вагомих складових оборотних активів підприємства, тому від ефективності їх використання безпосередньо залежать ліквідність, фінансова стійкість та прибутковість господарської діяльності [1].

Сучасні умови господарювання характеризуються високою динамічністю ринку, зміною споживчих переваг, нестабільністю логістичних ланцюгів та зростанням витрат на зберігання товарів. За таких умов підприємства повинні не лише забезпечувати необхідний рівень товарних запасів, а й постійно здійснювати їх оптимізацію. Надлишкові запаси призводять до відволікання оборотних коштів, уповільнення їх оборотності та збільшення витрат на зберігання, тоді як недостатній рівень запасів може спричинити втрату покупців і зниження обсягів реалізації [2].

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває пошук сучасних напрямів підвищення ефективності використання товарних запасів, які ґрунтуються на поєднанні сучасних методів управління, аналітичних інструментів та цифрових технологій.

Результати дослідження

Управління товарними запасами являє собою комплекс взаємопов'язаних процесів планування, формування, обліку, контролю та регулювання товарних ресурсів, спрямованих на забезпечення безперервності торговельної діяльності підприємства. Ефективність функціонування такої системи визначається здатністю підтримувати оптимальний рівень запасів, який забезпечує своєчасне задоволення попиту споживачів при мінімальних витратах на їх формування та зберігання [3].

Практика функціонування торговельних підприємств свідчить, що однією з найбільш поширених проблем є накопичення надлишкових товарних запасів. Це призводить до уповільнення оборотності оборотного капіталу, збільшення витрат на складське зберігання, підвищення ризику морального старіння окремих товарних позицій та погіршення фінансових результатів діяльності підприємства.

Одночасно недостатній рівень запасів може стати причиною перебоїв у реалізації продукції та втрати потенційних покупців. Тому головним завданням сучасної системи управління запасами є забезпечення їх оптимального рівня відповідно до фактичних потреб підприємства.

Першочергову увагу доцільно приділити вдосконаленню процесу планування потреби в товарних запасах. Формування планів закупівлі повинно базуватися на аналізі динаміки продажів, сезонних коливань попиту, швидкості реалізації окремих товарних груп та прогнозуванні змін ринкової кон'юнктури. Такий підхід дозволяє мінімізувати ризик формування надлишкових запасів та забезпечує більш раціональне використання оборотного капіталу.

Ефективність використання запасів значною мірою залежить від оптимізації їх асортиментної структури. Доцільним є регулярне оцінювання рівня попиту, оборотності та прибутковості окремих товарних позицій, що дає змогу своєчасно коригувати обсяги закупівель і зосереджувати фінансові ресурси на товарах, які забезпечують найбільший внесок у формування товарообороту підприємства.

Суттєве значення має встановлення економічно обґрунтованих нормативів товарних запасів. Визначення мінімального, поточного та страхового рівнів запасів забезпечує підтримання необхідного асортименту продукції без надмірного відволікання фінансових ресурсів у товарні залишки. При цьому перегляд нормативів повинен здійснюватися систематично з урахуванням зміни попиту, умов постачання та швидкості обороту товарів.

Наступним напрямом удосконалення є посилення контролю за рухом товарних запасів. Регулярний моніторинг залишків, аналіз показників оборотності та оперативне виявлення відхилень від установлених нормативів дозволяють своєчасно приймати управлінські рішення щодо поповнення або скорочення окремих товарних позицій. Це сприяє підвищенню ефективності використання оборотного капіталу та зниженню витрат на зберігання товарів.

Одним із найбільш ефективних сучасних інструментів оптимізації товарних запасів є АВС-аналіз, який передбачає групування товарів залежно від їх внеску у формування товарообороту або вартості запасів [4]. Використання цього методу дозволяє зосередити основну увагу на найбільш цінних товарних групах, забезпечити постійний контроль за їх наявністю та диференціювати підходи до управління запасами залежно від їх економічної значущості.

На практиці поєднання АВС-аналізу із систематичним моніторингом показників оборотності дає змогу своєчасно виявляти надлишкові товарні позиції, більш ефективно розподіляти фінансові ресурси та приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо поповнення або скорочення запасів.

Важливим напрямом також є цифровізація процесів управління товарними запасами. Використання сучасних інформаційних систем дозволяє автоматизувати облік товарів, здійснювати постійний контроль складських залишків, оперативно аналізувати показники оборотності та формувати аналітичну інформацію для прийняття управлінських рішень. Це підвищує оперативність управління запасами та знижує ймовірність виникнення помилок під час планування закупівель [5].

Отже, підвищення ефективності використання товарних запасів потребує комплексного підходу, який поєднує вдосконалення процесів планування, нормування та контролю запасів, застосування сучасних методів їх аналізу й використання інформаційних технологій. Реалізація зазначених напрямів сприяє прискоренню оборотності товарних ресурсів, вивільненню оборотних коштів, скороченню витрат на зберігання та підвищенню загальної ефективності діяльності торговельного підприємства.

Висновки

Узагальнення результатів дослідження свідчить, що підвищення ефективності використання товарних запасів є одним із пріоритетних напрямів удосконалення системи управління торговельним підприємством. Досягнення цієї мети можливе за умови комплексного поєднання економічно обґрунтованого планування запасів, постійного моніторингу їх руху, оптимізації асортиментної структури та застосування сучасних аналітичних методів.

Комплексне впровадження запропонованих напрямів сприятиме прискоренню оборотності товарних запасів, раціональнішому використанню оборотного капіталу, зменшенню витрат на їх утримання та зміцненню конкурентних позицій підприємства в сучасних умовах господарювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Маркіна І. А., Вороніна В. Л. Менеджмент товарних запасів торговельних підприємств. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2020. № 59. С. 90-97.

2. Спіридонова К., Каширнікова І., Кірнос О. Управління товарними запасами торгівельних підприємств в сучасних умовах. *Економічний простір*. 2024. № 191. С. 401-405.
3. Колісник О. П., Мазурок О. Р. Теоретико-методичні аспекти управління запасами. *Український економічний часопис*. 2024. № 3. С. 58-64.
4. Шендерівська Л. П., Варварова А. К. ABC-XYZ аналіз в системі управління запасами підприємства. *Підприємництво і торгівля*. 2024. № 41. С. 126-136.
5. Одношевна О., Пильгун О., Біловол Є. Аналітична діагностика ефективності використання запасів підприємством як елемент оптимізації системи ведення обліку та контролю. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2024. Вип. 15. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-15-09-03> (дата звернення: 28.05.2026).

Пілявоз Тетяна Миколаївна – к.е.н., доцент кафедри підприємництва, логістики та менеджменту, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: pilyavoz@vntu.edu.ua

Перепелиця Анна Василівна – здобувачка групи 2Л-226, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця

Tetiana Pilyavoz – Cand. Sc. (Econ.), Assistant Professor of the Department of Entrepreneurship, Logistics and Management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: pilyavoz@vntu.edu.ua

Anna Perepelytsia – Faculty of Management and Information Security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia